

Göç ve Dezavantajlı Gruplar

Görkem KELEBEK KÜÇÜKARSLAN¹

Hande ALBAYRAK²

GİRİŞ

Çatışma, savaş, doğal afet gibi olağanüstü durumlar bireylerin yaşadığı yerden, coğrafyadan göç etmesine ve psikolojik, sosyal, ekonomik açıdan dezavantajlı bir konuma itilmesine neden olmaktadır. Öyle ki son yüzyıllarda çeşitli sebeplerle göçün artması, “göç çağı”nı (Castles ve Miller, 2008) da beraberinde getirmiştir. Göç, toplumun her kesimini etkileyen ve etkileri uzun süren sancılı bir süreçtir. Her ne kadar literatürde gönüllü ve zorunlu göç olarak iki türde ele alınsa da bu çalışmada, Faist (2003)’in bu iki göç arasında keskin bir çizgi çizmenin mümkün olmadığı görüşü benimsenmektedir.

Uluslararası göç hareketlerine baktığımızda itme-çekme kuramının yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu kurama göre ekonomik yoksunluk, yaşam standartlarının düşüklüğü, güvenli ortamın olmamasını itici faktörler; daha iyi yaşam standartlarını (eğitime, istihdama katılım) çekici faktörler olarak tanımlayabiliriz. Bu kuram örneğin gelirin ve emek karşılığının düşük olduğu yerlerden daha yüksek olan yerlere doğru göçün olduğunu gösterir (Dedeoğlu, 2016). İtme ve çekme kuramının değişkenleri ile göç süreci bir arada düşünüldüğünde planlı ve hazırlıklı olmayan hayatta kalma ya da daha iyi yaşam amacıyla hareket edilmekte ve bu durum toplumsal cinsiyet, yaş ve engellilik açısından riskleri ve gereksinimleri beraberinde getirmektedir.

¹ Arş. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, /Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, gkelebek@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8280-1092

² Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD., hande.albayrak@kocaeli.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2972-9490

KAYNAKLAR

- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2005). *Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma*. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf
- Adult Advocacy Center (2022). *A Guidebook for Immigrants and Refugees with Disabilities*. Erişim adresi: <https://adultadvocacycenters.org/documents>
- Albayrak, H. ve Cankurtaran, Ö. (2019). *Suriye’den Türkiye’ye Kadın Olmak*. Ankara: Merdiven Yayınları.
- Apak, H. (2019). Göç ve Kesişimsel Dezavantajlılık: Suriyeli Yaşlı ve Engelli Mülteciler, (Ed.) Halis Sakız ve Hıdır Apak içinde *Türkiye’de Göçmen Kapsayıcılığı Sorundan Fırsata Dönüşüm Önerileri*. Ankara: Pegem Akademi, ss. 99-120.
- Atasü Topcuoğlu, R. (2013). *Türkiye’de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme raporu*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü.
- Atasü Topcuoğlu, R. (2014). Hayatı değiştirmek için yola çıkanlar – yola çıkınca değişen hayatlar: Bir müracaatçı grubu olarak göçmen çocuklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25 (1), 89-108.
- Atauz, S., Akbaş, E., ve Atasü-Topcuoğlu, R. (2009). Human Trafficking in Turkey: Findings from Northeastern Anatolia. *Asian and Pacific Migration Journal*, 18(3), 419–440. <https://doi.org/10.1177/011719680901800305>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (1994). *Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım Kılavuzu*. Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (1995). *Sexual violence against refugees: Guidelines on prevention and response*. BMMYK.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2023). Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı: Türkiye Ülke Bölümü (2021-2022). Erişim adresi: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/03/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2023). *Integration Handbook- Older refugees*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/age-gender-diversity/older-refugees>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). (2017). *Figures at a Glance*. Erişim adresi: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.
- Bulgurcuoğlu, S. E. (2023). *Afgan refakatsiz çocukların ve gençlerin dayanıklılıklarının ve yapabilirliklerinin incelenmesi: Türkiye’den deneyimler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Burton, A. ve Breen, C. (2002). Older refugees in humanitarian emergencies. *The Lancet*, 360, 47-48.
- Buz, S. (2006). *Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Buz, S. (2009). Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların “Görünürlüğü”. *Aile ve Toplum*, 5(17), 40-50.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Certel, N. (2023). *Türk vatandaşı erkeklerin Suriyeli kadınlarla kurduğu çok eşli evlilikler: Evlilik için farklı aktörlerin gözünden çok eşlilik deneyimi* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Connelly, N., Forsythe, L. A., Njike, G., ve Rudiger, A. (2006). *Older Refugees in the UK: A literature review*. London.
- Cox, C. ve Pardasani, M. (2017). Aging and human rights: a rights-based approach to social work with older adults. *Journal of Human Rights and Social Work*, 2(3), 98–106. <https://doi.org/10.1007/s41134-017-0037-0>.
- Craig, T., Jajua, P.M. ve Wrafa, N. (2009). Mental Health Care Needs of Refugees, *Psychiatry*, 8(9), 351-354.
- Çocuk Haklarını Koruma Platformu (2016). *Suriyeli çocuklar için en büyük sorun eğitim*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyeli-cocuklar-icin-en-buyuk-sorun-egitim/692280>
- Dedeoğlu, S. (2016). *Türkiye’de Mevsimlik Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler, Mevcut Durum Raporu: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine*. Kalkınma Atölyesi, Altan Matbaası: Ankara.
- Demiröz, F., Erdoğan, M. Aykara, A., Yıldırım, B., Beydili, E., Nuhoğlu, H., Tathcıoğlu, O. ve Altındağ, Ö. (2016). Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Dostu Alanlar, İlk Bulguların Özeti Broşürü.
- Ditscheid, C. (2004). Older Refugee Women. *Refugee Women’s News*, Issue 26. Erişim adresi: <https://www.refugeewomen.org.uk/news/issue26.htm>
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. HÜGO. Ankara. Erişim adresi: <http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/TurkiyedekiSuriyelilerSyrians%20in%20Turkey-Rapor-TR-EN-19022015.pdf>.
- EU Agency for Fundamental Rights (FRA) (2023). *Thematic focus: Migrants with disabilities*. Erişim adresi: <http://fra.europa.eu/en/content/thematic-focus-migrants-disabilities>
- European Disability Forum (2023). *Migration & refugees with disabilities-Human rights are for all people!* Erişim adresi: edf-feph.org/migration-and-refugees-with-disabilities/
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve uluslararası toplumsal alanlar* (A. Z. Gündoğan ve C. Nacar, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gallagher, S.K. (2012). *Making Do In Damascus Navigating a Generation of Change in Family and Work*. Syracuse University Press.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). *Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması* (TGYONA). Erişim adresi: <https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Arastirmalar%20-%20raporlar/Göç%20araştırmaları/TGYONA-AnaRapor.pdf>
- Hevi LGBTİ (2019). Mülteci LGBTİ+ sağlık hakkı ve ayrımcılık raporu. Erişim adresi: https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2021-05/multeci-lgbti-saglik-hakki-ve-ayrimcilik-raporu_dijital-1.pdf
- Hughes, B. (2017). Impairment on the move: the disabled incomer and other invalidating inter-sections. *Disability & Society*, 32(4), 467-482.
- Hughes, G. (2014). Finding a voice through “The Tree Of Life”: A strength-based approach to mental health for refugee children and families in schools. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 19(1), 139-153.
- Hunting, G., Grace, D. ve Hankivsky, O. (2015). Taking action on stigma and discrimination: An intersectionality-informed model of social inclusion and exclusion. *A Global Journal of Social Work Analysis, Research, Policy, and Practice*, 4 (2), 101–125.

- İlkkaracan, İ. ve İlkkaracan, P. (1999). 1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç. *75 Yılda Köylerden Şehirlere Bilanço 98*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2021). *Türkiye'de engelli mültecilerin koruma ihtiyaçları*. Ankara.
- Kalkınma Atölyesi(2012), *Mevsimlik Tarım Göçünden Etkilenen 6-14 Yaş Grubu Çocuklar İçin, Temel Araştırma*, Ankara.
- Kalkınma Atölyesi ve ILO (2020). Virüs mü, yoksulluk mu? Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_743368.pdf
- KAOS GL (2019). Türkiye'nin LGBTİ Mülteciler ile İmtihani. Ankara: Ayrıntı. Erişim adresi: <https://kaosgldernegi.org/images/library/2019lgbti-multeciler-ile-imtihani-web.pdf>
- Karataş, K., Aslan, H., Öztürk, A. B., Albayrak, H. (2020). Cinsel istismara maruz kalan Türk vatandaşı ve mülteci çocukların durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 107-132.
- Karataş, K., Rittersberger-Tılıç, H., Atasü-Topcuoğlu, R. ve Demir, O. Ö. (2014). *Türkiye'de refakatsiz çocuklara erişim ve çocuğun yüksek yararına yönelik hizmet sunumunun teşvik edilmesi projesi değerlendirme raporu*. Ankara.
- Karataş, K., ve İncetahtacı Günel, N. (2017). "Engelli Mülteciler ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri: Gaziantep Özelinde Bir Değerlendirme". *Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar* (Derleyenler: Neşe Şahin Taşğın, Uğur Tekin ve Yasemin Ahi), Ankara: Nika Yayınevi, ss. 151-162.
- Knapp, A. ve Kremla, M. (2002). *Older Refugees in Europe: Survey Results and Key Approaches Guide to Good Practice in the Reception and Integration of Refugees*. European Council on Refugees and Exiles, Renner Institute.
- Kurtulmuş, S. ve Topçu, E. (2016). Suriyeli Kadınların Türkiye'ye Göç İle Aile İçindeki ve Toplumdaki Konum Değişimi.(Ed.) H.M Paksoy, K.Sarıçoban, E. Yildirimci, Ö. Özkan , 2. *Ortadoğu Konferansları Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu Bildiri Kitabı*, 28-29 Nisan, ss. 55-62.
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399-2413.
- Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2018). Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği: Türkiye'deki Suriye'li Çocuklar. *Çalışma ve Toplum*, 2, 715-732.
- Lotfi, S. (2020). Göçmen Çocuklar. (Ed.) Figen Paslı ve Hüsnünur Aslantürk, içinde *Çocuklarla Çalışma Temel alanlar, uygulamalar, Güncel Tartışmalar*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 247-254.
- Lutz, H. (2010). Gender in the migratory process. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1647-1663.
- Mazlumder (2014). Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu. Erişim adresi: [https://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DIŞINDA%20YAŞAYAN%20KADIN%20SİĞİNMACILAR%20RAPORU\(9\).pd](https://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DIŞINDA%20YAŞAYAN%20KADIN%20SİĞİNMACILAR%20RAPORU(9).pd) , Erişim tarihi: 20.06.2023.
- Mirza, M. (2011). *Unmet needs and diminished opportunities: Disability, displacement and humanitarian healthcare*. UNHCR, Policy Development and Evaluation Service.
- Öztürk, A.B. (2020). Mülteci Çocukların Sorunları ve Kültürel Yetkinlik Çerçevesinde Mülteci Çocuklarla Çalışma. (Ed) Figen Paslı ve Hüsnünur Arslantürk, içinde *Çocuklarla Çalışma Temel alanlar, uygulamalar, Güncel Tartışmalar*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 229-246

- Özudođru, B. (2018). Yalnız yaşıayan Suriyeli kadınlar: Adana örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1132-1162.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Sathiyamoorthy, T. (2017). Incorporating a Life-Course Perspective in the Development of Research and Public Policy Impacting Older Refugees. *Health Tomorrow: Interdisciplinarity and Internationality*, 5. <https://doi.org/10.25071/2564-4033.40237>
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (2017). *Engelleri Aşmak Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullandırmak*. Erişim adresi: <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>
- Songür, N. ve Olgun, O. (2020). Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Kökenli Öğrencilerin Eğitim Gördükleri İlkokullarda Yaşanan Sorunlar: Ankara-Altındağ İlçesi Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 55(4), 2969-2996.
- Soyalp İ. O. (2016), “Suriye’den Gelen Göç ve Çocukların mevcut durumu” *Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu: Suriye’den Gelen Mülteciler Sonrası Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri Konferans Raporu*, Hayata Destek Derneği ve Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, ss. 11-14.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2017). *Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>
- T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi. (2023). *İstatistikler-Geçici Koruma*. Erişim linki: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 7(1), 56-67. <https://doi.org/10.5455/cap.20140503020915>.
- Tüfekci, N. (2019). *Suriye’den zorunlu göç eden kadınları aile yaşamı ve yaşam doyumu: Ankara ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) (2018). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- UNFPA (31 Mart 2021). *UNFPA Türkiye ve SGDD-ASAM Avrupa Birliđi ile birlikte engelli mültecilere destek oluyor*. Erişim adresi: <https://turkiye.unfpa.org/en/news/unfpa-and-sgdd-assam-support-refugees-disabilities-together-european-union>
- United Nations (UN), (2023). *Refugees and migrants with disabilities*. Erişim adresi: https://www.un.org/development/desa/disabilities/refugees_migrants_with_disabilities.html
- United Nations International Children’s Emergency Found (UNICEF) (2023). Erişim adresi: https://www.unicef.org/infobycountry/syria_statistics.html
- United Nations International Children’s Emergency Found (UNICEF) (2019a). *UNICEF Turkey Humanitarian Situation Report No. 36*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/media/7091/file/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20-%20Jan-March%202019.pdf>.
- United Nations International Children’s Emergency Found (UNICEF) (2019b). Türkiye’de geçici koruma altındaki suriyeli çocukların eğitimine ilişkin istatistik raporu. Erişim adresi:

- <https://www.unicef.org/turkiye/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1ndaki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf>, Erişim tarihi:22.06.2023.
- United Nations International Children's Emergency Found (UNICEF) (2016). *Uprooted the growing crisis for refugee and migrant children*. New York, USA.
- United Nations Women ve Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) (2018). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi*. Ankara. Erişim adresi: <http://www2.unwomen.org//media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/turkey/the%20needs%20assessmenttrwebcompressed.pdf?la=en&vs=3220>.
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. ve Kalfa, A. (2009). Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri. *Fe Dergi*, 1(2), 13-28.
- Yalçın S. (2016). Hatay ve Urfa'da yasayan Suriyeli çocukların eğitim ve çalışma durumları. *Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu: Suriye'den gelen mülteciler sonrası mevcut durum ve çözüm önerileri Konferans Raporu*, Hayata Destek Derneği ve Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, ss. 31- 34.
- Yaylagül, N.K. ve Aslan, M. (2020). Yaşlılık, mültecilik ve sosyal dışlanma: Suriyeli yaşlı mültecilerin deneyimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 406-422.
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193-209.
- Yüksel, H. ve Hiçdurmaz, Z. (2019). Misafir İşçiden Yaşlı Göçmene Avrupa'da Yaşlanan Göçmenlerin Sorunları: Fransa Örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, 59, 213-234.